

KS. ARKADIUSZ DOMASZK SDB
Wydział Prawa Kanonicznego
Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

KATOLICKA TELEWIZJA INTERNETOWA W MYŚLI TEOLOGICZNEJ KOŚCIOŁA

Treść: Wstęp. – 1. Magisterium Kościoła katolickiego na temat telewizji.
– 1.1. Przed Soborem Watykańskim II. – 1.2. Sobór Watykański II. – 1.3. nauczanie posoborowe. – 2. Nauczanie Kościoła w Polsce. – Wnioski.

Wstęp

Istotną częścią życia społecznego są środki społecznego przekazu. Środek przekazu i komunikacji, jakim jest telewizja, jest dostępny także w łączności internetowej. Stacja telewizyjna nadająca sygnał w określonej częstotliwości fal jednocześnie emituje wybrane programy, albo nawet całą tzw. „ramówkę” w Internecie. Coraz częściej zauważa się istnienie telewizji lub form podobnych do stacji telewizyjnej, w formacie internetowym.

Telewizja pełni liczne funkcje. Realizuje m.in. zadania informacyjne, kulturowe i rozrywkowe. Kościół katolicki korzysta ze środków przekazu, także z telewizji. Do wyżej zasygnalizowanych funkcji dołącza zadania ewangelizacyjne. Poprzez środki komunikacji Kościół realizuje swoją misję w świecie współczesnym. W tym celu współpracuje z różnymi stacjami publicznymi i prywatnymi oraz zakłada własne katolickie stacje telewizyjne.

W opracowaniu zostanie dokonana analiza Magisterium Kościoła katolickiego dotycząca środków komunikacji, ze szczególnym ukierunkowaniem na telewizję. Następnie zostanie przybliżone nauczanie Kościoła w Polsce na temat mass mediów, ze specjalnym odniesieniem do telewizji. Rozważania podjęte w tym opracowaniu

będą stanowić podstawę do kolejnej części studium, w której zostaną poddane refleksji normy kanoniczne dotyczące telewizji. Należy postawić pytanie, na ile Magisterium Kościoła dostrzega dynamiczne zmiany w świecie mass mediów, w tym przypadku telewizji oraz czy myśl kościelna przynosi odpowiedź na współczesne wyzwania w przestrzeni medialnej?

1. Magisterium Kościoła katolickiego na temat telewizji

Misja Kościoła obejmuje najpierw wiernych (katolików), ale także zwraca się ku wszystkim innym ludziom. A jeśli we współczesnym świecie środki społecznego przekazu pełnią tak ogromne znaczenie, to Kościół nie może być wobec tego faktu obojętnym. Dlatego Magisterium Kościoła, od początku powstawania mediów, wypowiadało się na ich temat¹.

Poczynając od upowszechnienia druku w Europie, poprzez kolejne wieki widoczny był dynamiczny rozwój mediów². Do środków społecznego przekazu należą przede wszystkim prasa, film, radio,

¹ W początkowym etapie rozwoju druku i publikowania książek papież Leon X wypowiedział się na ten temat w trakcie Soboru Laterańskiego V w 1515 r., por. LEO X, *Inter sollicitudines*, 04.05.1515, w: Conciliorum oecumenicorum decreta, Bologna 1996, s. 632-633.

² Zestawienie historii odkryć i wynalazków z wypowiedziami Magisterium, por. J. CHRAPEK, J. GÓRAL, *Zarys historii ważniejszych wynalazków z dziedziny masowego komunikowania oraz wypowiedzi Kościoła na temat środków społecznego przekazu*, w: *Kościół a środki społecznego przekazu*, red. J. Chrapek, Warszawa 1990, s. 197-208. Omówienie nauczania kościelnego na temat środków społecznego przekazu, por. L. LORUSSO, *Gli strumenti di comunicazione sociale nel diritto ecclesiale. Aspettative, problematiche e realizzazioni alla luce dell'insegnamento magisteriale*, Roma 1996; *Kościół o środkach komunikowania myśli*, red. J. Góral, K. Klauza, Częstochowa 1997; A. NIWIŃSKI, *Środki informatyczne w katechetycznej działalności Kościoła*, Kraków 2004, s. 13-118; S. MORDARSKI, *Media w działaniu. Funkcjonowanie środków społecznego przekazu w świetle nauczania Kościoła*, Sandomierz – Kraków 2007; A. SCASSO, *La Chiesa e gli strumenti di comunicazione sociale. Sviluppi e prospettive nel 25. anniversario della promulgazione del Codice di Diritto Canonico*, Angelicum 85 (2008), s. 115-134; D. ARASA, *Il Magistero della Chiesa cattolica sulla comunicazione*, w: *Introduzione alla comunicazione istituzionale della Chiesa*, red. J. M la Porte, Roma 2009, s. 11-40; A. DOMASZK, *Środki*

telewizja i Internet. W historii masowej komunikacji istotnym było odkrycie ok. 1450 r. metody druku, zapoczątkowanej przez Jana Gutenberga³. Przyczyniło się to do wydawania drukowanych książek, w miejsce wytwarzanych do tej pory rękopisów. Wynalazek szybko wykorzystano w ramach powstania prasy masowej⁴.

Kolejnym znaczącym środkiem przekazu stał się film⁵. Jego historia łączy się z działalnością braci August i Louis Lumière, którzy w 1895 r. skonstruowali i opatentowali aparat do utrwalania scen ruchomych (kinematograf); jeszcze wcześniej podobne urządzenie sporządził Thomas Edison, znane jako kinetoskop (1892 r.). Pierwszych publicznych prezentacji filmu dokonano w grudniu 1895 r. w Paryżu. Pierwotne przedstawienia o charakterze dokumentalnym rozszerzono o inscenizowane filmy fabularne. Od 1922 r. dźwięk zapisywano na taśmie filmowej, co znacząco wpłynęło na dalszy rozwój sztuki filmowej.

komunikacji społecznej w nauczaniu Kościoła i misji ewangelizacyjnej, *Seminare. Poszukiwania Naukowe*, 34 (2013), s. 81-95.

³ Por. J. BAZYDŁO, *Gutenberg*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 6, red. S. Wielgus, Lublin 1993, kol. 408. Przejście od słowa pisanego do współczesnego przekazu multimedialnego, jako wyzwanie dla Kościoła, por. K. ZANUSSI, *Koniec czasów Gutenberga*, w: *Kościół a środki społecznego przekazu*, red. J. Chrapek, Warszawa 1990, s. 8-10. O napięciu pomiędzy przekazem słowa a obrazem (telewizja), por. *Walka o rząd dusz. Z Ryszardem Kapuścińskim rozmawia Krystyna Strączek*, *Znak* 10 (2004), s. 14-26. Komunikacja społeczna coraz częściej staje się wizualną, por. K. CHMIELECKI, *Tekst w sieci obrazów. Internet jako medium zapośredniczonej komunikacji wizualnej*, w: *Komunikowanie (się) w mediach elektronicznych. Język, edukacja, semiotyka*, red. M. Filiciak, G. Ptaszek, Warszawa 2009, s. 298-313.

⁴ Por. R. HABIELSKI, *Prasa*, w: *Wielka Encyklopedia PWN*, t. 22, red. J. Wojnowski, Warszawa 2004, s. 234; podziały prasy i jej rozwój historyczny, por. tamże, s. 234-237; *Słownik wiedzy o mediach*, red. E. Chudziński, Bielsko-Biała 2009, s. 26-33; S. DZIKI, *Prasa w rozwoju historycznym*, w: *Dziennikarstwo i świat mediów*, red. Z. Bauer, E. Chudziński, Kraków 2000, s. 32-58.

⁵ Por. K. J. ZARĘBSKI, *Film*, w: *Wielka Encyklopedia PWN*, t. 9, red. J. Wojnowski, Warszawa 2002, s. 76-81.

Równoległe z powstawaniem filmu narodziło się radio⁶. Guglielmo Marconi przeprowadził doświadczenia nad przekazywaniem i odbieraniem fal elektromagnetycznych na odległość. Badania nad falami radiowymi prowadził od 1894 r. Pierwsza publiczna próba przesłania komunikatu radiowego miała miejsce w 1896 r. Następnie trzy lata później w podobnym doświadczeniu przesłano sygnał przez kanał La Manche, a w 1901 r. informacja dotarła z Kanady do Anglii. Początkowo przekazywano znaki alfabetu Morse'a, następnie dźwięk.

Kolejnym środkiem przekazu stała się telewizja⁷. Pierwsza transmisja telewizyjna miała miejsce 28 stycznia 1928 r., w trakcie której sygnał przesłano z Londynu do Nowego Jorku. W komunikacji telewizyjnej transmituje się obraz i dźwięk na odległość. Urządzenia takie jak kamera, mikrofon itp. rejestrują sygnał, który po emisji trafia do odbiornika przetwarzającego go znowu na obraz i dźwięk⁸.

1.1. Przed Soborem Watykańskim II

Kościół szybko zauważał powstawanie nowych środków komunikacji⁹. W pierwszym okresie rozwoju mediów masowych, ostrożnie, a częściowo negatywnie, oceniał prasę i rodzący się film. Stopniowo stwierdzał, że mogą one służyć jego misji. Systematyczne wypowiedzi na temat prasy odnaleźć można dopiero w dokumentach papieża

⁶ Historia radia, por. *Słownik wiedzy o mediach*, dz. cyt., s. 154-158; S. JĘDRZEJEWSKI, *Radio. Narodziny – ewolucja – perspektywy*, w: *Dziennikarstwo i świat mediów*, red. Z. Bauer, E. Chudziński, Kraków 2000, s. 59-70; R. HABIELSKI, *Radio*, w: *Wielka Encyklopedia PWN*, t. 23, red. J. Wojnowski, Warszawa 2004, s. 60-62. Por. także A. DOMASZK, *Katolickie radio internetowe w myśli teologiczno-prawnej Kościoła*, *Prawo i Kościół* 6 (2014), s. 141-168.

⁷ Historia telewizji, por. A. KARWOWSKA-LAMPARSKA, *Telewizja*, w: *Wielka Encyklopedia PWN*, t. 27, red. J. Wojnowski, Warszawa 2005, s. 296-297; *Słownik wiedzy o mediach*, dz. cyt., s. 173-176.

⁸ Historię rozwoju telewizji, por. A. BACZYŃSKI, *Telewizja w duszpasterstwie*, w: *Media w duszpasterstwie*, red. M. Przybyś, T. Wielebski, Warszawa 2014, s. 401-410; por. także A. ZWOLIŃSKI, *Przed telewizorem*, Warszawa 2008.

⁹ Por. S. MORDARSKI, *Media w działaniu*, dz. cyt., s. 60-85.

Grzegorza XVI¹⁰. Nauczanie Magisterium dotyczące mediów, w okresie do lat 20. XX wieku, jest nazywane okresem moralizatorsko-obronnym¹¹. Krytyczne stanowisko Grzegorza XVI wobec prasy i wolności wypowiedzi zostało uzupełnione przez jego następcę o ideę „dobrej prasy”, której zadaniem jest umacniać prawdziwą wiarę katolicką, a tym samym przeciwstawiać się tzw. „złej prasie”¹², co później przez analogię można odnieść do innych mediów. Za pontyfikatu Piusa IX powstało m.in. czasopismo *L'Osservatore Romano*¹³. Leon XIII przestrzegwał, by wolność słowa szanowała pryncypia moralne i religijne. Z kolei ostrożność wobec prasy za czasów Piusa X wynikała z obecnych wówczas błędów modernistycznych. Powstający film był najpierw postrzegany jako pospolita rozrywka. Wkrótce

¹⁰ Por. GREGORIO XVI, *Enciclica Mirari vos*, 15.08.1832, w: *Tutte le encicliche e i principali documenti pontifici emanati dal 1740. 250 anni di storia visti dalla Santa Sede*, Vol. III Leone XII Pio VIII Gregorio XVI, Città del Vaticano 1994, s. 169-178; tenże, *Breve Probe nostis*, 18.09.1840, w: tamże, s. 280-284.

¹¹ Por. J. CHRAPEK, *Kościół wobec środków społecznego komunikowania*, Ethos 8 (1989), s. 230-233; K. POKORNA-IGNATOWICZ, *Kościół w świecie mediów. Historia – dokumenty – dylematy*, Kraków 2002, s. 29-31; F. MAZZA, *La Chiesa e le nuove tecnologie: un incontro possibile*, w: E-Gener@tion, cinema, educazione, società nella rivoluzione multimediale, red. G. Iannicelli, Roma-Salerno 2002, s. 71-72.

¹² Por. Pio IX, *Enciclica Nostis et nobiscum*, 08.12.1849, w: *Tutte le encicliche e i principali documenti pontifici emanati dal 1740. 250 anni di storia visti dalla Santa Sede*, Vol. IV Pio IX, Città del Vaticano 1995, s. 72-85. Analiza sytuacji polskiej, por. J. PLIS, *Kościół katolicki w Polsce a prasa, radio i film 1918-1939*, Lublin 2001.

¹³ Pierwszy egzemplarz dziennika *L'Osservatore Romano* ukazał się 1 lipca 1861 r. Nowe pismo stawiało sobie zadania apologetyczne, obronę Kościoła, papieża i wiary katolickiej. Aktualna witryna pisma „*L'Osservatore Romano*”: <http://www.osservatoreromano.va/en> (data dostępu: 14.11.2016). Negatywne stanowisko wobec wolności słowa i druku, które łączyło się z głoszeniem nauk przeciwnych Magisterium kościelnemu, por. Pio IX, *Enciclica Qui pluribus*, 09.11.1846, w: *Tutte le encicliche e i principali documenti pontifici emanati dal 1740. 250 anni di storia visti dalla Santa Sede*, Vol. IV Pio IX, Città del Vaticano 1995, s. 13-23. Następnie Pius IX wydał encyklikę, w której występował przeciw ówczesnym błędom, tenże, *Enciclica Quanta cura*, 08.12.1864, w: tamże, s. 265-283. Do *Quanta cura* był dołączony tzw. *Syllabus błędów* zawierający 80. twierdzeń potępianych przez Kościół, por. tamże. Inne wypowiedzi dotyczące prasy, por. tenże, *Enciclica Cum nuper*, 20.01.1858, w: tamże, s. 171-175; tenże, *Enciclica Respicentes ea*, 01.11.1870, w: tamże, s. 341-348.

jednak zaczęto tworzyć pierwsze ekranizacje religijne¹⁴. Dzięki opiece Piusa XI 12 lutego 1931 r. została nadana pierwsza audycja Radia Watykańskiego¹⁵.

Rozwój nowych środków dość szybko spletał się z praktycznym ich wykorzystaniem w misji ewangelizacyjnej. Równoległe z takim faktycznym ich zastosowaniem, za czasów rządów Piusa XII rozwinęła się refleksja teologiczna na ten temat¹⁶. „Kościół coraz bardziej zaczyna zdawać sobie sprawę, że dzięki tym środkom może umacniać katolików w wierze, dostarczać im informacji niezbędnych do właściwego osądzania spraw oraz argumentów na obronę chrześcijańskich zasad”¹⁷. Wypowiedziom Magisterium towarzyszyło powstawanie specjalistycznych organizacji i stowarzyszeń, w tym również Międzynarodowe Katolickie Biuro Filmowe (1928), Międzynarodowe Biuro dla spraw Radia (1928), Międzynarodowe Biuro dla spraw Radia i Telewizji (1945). Poglębiającą refleksję nad środkami masowego przekazu zawierała przede wszystkim encyklika na temat telewizji, filmu i radia Piusa XII pt. *Miranda prorsus*, którą nazwano „summą” przedsoborowego nauczania Stolicy Apostolskiej na temat mediów¹⁸. Ten sam papież doceniał także znaczenie opinii publicznej, kształtowanej przez media¹⁹.

¹⁴ Por. L. BINI, *Kino o inspiracji chrześcijańskiej*, w: Encyklopedia chrześcijaństwa. Historia i współczesność 2000 lat nadziei, red. H. Witczyk, Kielce 2001, s. 345-349.

¹⁵ Początkowo Radio nosiło nazwę *Radiostacja Marconiego*, od G. Marconiego. Aktualnie Radio Watykańskie transmituje swe programy w wielu językach, które są przesyłane na falach krótkich, średnich, UKF, za pośrednictwem łącz satelitarnych i Internetu, por. <http://www.radiovaticana.va/> (data dostępu: 09.11.2016).

¹⁶ Por. K. POKORNA-IGNATOWICZ, *Kościół w świecie mediów*, dz. cyt., s. 33-67.

¹⁷ J. CHRAPEK, *Kościół wobec środków społecznego komunikowania*, dz. cyt., s. 233-234.

¹⁸ Por. PIUS XII, *Litterae encyclicae Miranda prorsus*, 08.09.1957, AAS 49 (1957), s. 765-805; J. CHRAPEK, *Kościół wobec środków społecznego komunikowania*, dz. cyt., s. 235; A. NIWIŃSKI, Środki informatyczne w katechetycznej działalności Kościoła, dz. cyt., s. 19-25.

¹⁹ Por. J. CHRAPEK, *Kościół wobec środków społecznego komunikowania*, dz. cyt., s. 236. Nadmienić można, że Pius XII ogłosił św. Gabriela Archanioła patronem telekomunikacji (telegrafu, telefonu, radia i telewizji), por. tenże, *Breve Quoniam omne datum*, 12.01.1952, AAS 44 (1952), s. 216-217.

Znaczenie mass mediów, a więc także telewizji, zauważył Jan XXIII. W nauczaniu papieskim na temat środków przekazu zwrócono uwagę na prawdę, którą należy przedstawiać z pilnością, ostrożnością i roztropnością, powstrzymując się od propagowania kłamstwa, błędu i niemoralności. Podobnie rzecz się ma z radiem, kinem i telewizją. Należy popierać audycje i widowiska, które prowadzą do dobrych obyczajów²⁰.

Jan XXIII wydał encyklikę *Pacem in terris*²¹. W ułożeniu pokojowych i sprawiedliwych relacji pomiędzy narodami i jednostkami ogromną rolę odgrywają media, które zbliżają ludzi do siebie, jak nauczał papież²². Konieczność dążenia do prawdy przywoływał także podczas spotkań z dziennikarzami²³. Jan XXII ustanowił ponadto stały urząd Stolicy Apostolskiej, tj. Papieską Komisję ds. Filmu, Radia i Telewizji²⁴.

1.2. Sobór Watykański II

Zwołany przez tegoż papieża Sobór Watykański II miał wymiar duszpasterski. Ojcowie soborowi podkreślali potrzebę dialogu ze współczesnym światem, otwarcie się na jego wyzwania, zrozumienie aktualnych problemów, nie mogli więc pominąć obecności środków przekazu społecznego. Dlatego drugim uchwalonym dokumentem został dekret *Inter mirifica*²⁵. Podjęto w nim próbę ustosunkowania się do świata mediów, który stał się wyzwaniem dla duszpasterstwa

²⁰ Por. JOANNES XXIII, *Litterae encyclicae Ad Petri Cathedram*, 29.06.1959, AAS 51 (1959), s. 497- 501, I.

²¹ Por. tenże, *Litterae encyclicae Pacem in terris*, 11.04.1963, AAS 55 (1963), s. 257-304. Wolność do wyrażania swoich poglądów oraz prawo do otrzymywania prawdziwej informacji, por. tamże, nr 12. Użyteczność środków komunikacji społecznej w przekazie nauczania społecznego Kościoła, por. tenże, *Litterae encyclicae Mater et magistra*, 15.05.1961, AAS 53 (1961), s. 401-464.

²² Por. K. POKORNA-IGNATOWICZ, *Kościół w świecie mediów*, dz. cyt., s. 71.

²³ Por. JAN XXIII, *Przemówienie Al semplice cenno*, 22.02.1963, w: *Kościół o środkach komunikowania myśli*, dz. cyt., s. 146-147.

²⁴ Por. tenże, *Litterae apostolicae Boni pastoris*, 22.02.1959, AAS 51 (1959), s. 183-187.

²⁵ Por. *Dekret o środkach społecznego przekazu Inter mirifica*, 04.12.1963, w: *Sobór Watykański II, Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, Poznań 2002, s. 87-95.

i ewangelizacji²⁶. Soborowy dokument był wyrazem troski Kościoła o człowieka oraz pokazał także młodość wspólnoty kościelnej odkrywającej rzeczywistość współczesnej kultury²⁷.

Treść dekretu podkreśla, że Kościół z troską śledzi zdobycze techniki oraz ludzkiej myśli. Zwłaszcza, że środki przekazu oddziałują nie tylko na jednostki, ale również na zbiorowości i na całą społeczność ludzką²⁸. Dokument wymienia następujące media: prasę, kinematografię, radiofonię i telewizję.

W ogólnej ocenie Kościoła, media niosą zarówno pozytywne, jak i negatywne skutki. Mogą umacniać ludzkiego ducha oraz służyć Królestwu Bożemu, ale można ich użyć w celach przeciwnych, ze szkodą dla ludzi²⁹. Skoro zadaniem Kościoła jest głoszenie Ewangelii, to wręcz obowiązkiem jest wykorzystanie środków przekazu w realizacji tego zadania. To oznacza również, że wspólnota kościelna może je posiadać i stosować w działaniach ewangelizacyjnych³⁰.

Używanie mediów wymaga przygotowania, dlatego dokument kilkakrotnie porusza temat formacji: duszpasterzy, odbiorców i nadawców. Ci wszyscy, którzy się nimi posługują, powinni znać zasady porządku moralnego i wiernie je wprowadzać w życie³¹. Ocena moralna winna uwzględnić nie tylko treść przekazu, ale także wszystkie okoliczności (cel, osoby, miejsce, czas) oraz rodzaj środka przekazu³².

Sobór potwierdza prawo do informacji, ale też domaga się, aby informacja była prawdziwa i pełna, godziwa i stosowna oraz podana

²⁶ Por. A. LEPA, *Wprowadzenie do dekretu o środkach społecznego przekazu*, w: Sobór Watykański II, Konstytucje, Dekrety, Deklaracje, Poznań 2002, s. 81-82.

²⁷ Por. A. M. DESKUR, *Wprowadzenie do dekretu o środkach społecznego przekazywania myśli*, w: Sobór Watykański II, Konstytucje, Dekrety, Deklaracje, Poznań 1967, s. 73-77; K. POKORNA-IGNATOWICZ, *Kościół w świecie mediów*, dz. cyt., s. 87-89.

²⁸ Por. *Inter mirifica*, nr 1.

²⁹ Por. tamże, nr 2; J. MARIĄŃSKI, *Media w ocenie społecznego nauczania Kościoła katolickiego*, w: *Media w wychowaniu chrześcijańskim*, red. D. Bis, A. Rynio, Lublin 2010, s. 155-172.

³⁰ Por. *Inter mirifica*, nr 3.

³¹ Por. tamże, nr 4.

³² Por. tamże.

z zachowaniem sprawiedliwości i miłości³³. W ocenie mediów należy zachować prymat zasad moralnych, a przedstawianie sztuki, czy ukazywanie zła, należy odnieść do norm moralnych³⁴. Następnie Sobór odnosi się do problematyki opinii publicznej. Media w znacznym stopniu ją kształtują, w tej dziedzinie również potrzebna jest sprawiedliwość i miłość³⁵.

Sobór ukazuje zadania odbiorców przekazu medialnego. Do nich należą: właściwy wybór programów, uprzednie zapoznanie się z opiniami na ich temat, umiar w korzystaniu z nich, troska rodziców o to, by ich dzieci roztropnie korzystały z mediów³⁶. Własne obowiązki moralne posiadają: dziennikarze, pisarze, aktorzy, reżyserzy, producenci, dystrybutorzy, sprzedawcy, krytycy itp. Ojcowie soborowi zachęcają pracowników mediów do wstępowania do organizacji zawodowych, które przestrzegają kodeksu moralnego w wykonywaniu zajęć i obowiązków zawodowych³⁷. Również powinności względem dobra wspólnego i ochrony moralności posiada władza publiczna³⁸.

Sobór domaga się ewangelizacyjnego zaangażowania duszpasterzy i wiernych świeckich³⁹. Należy ponadto wspierać dobre filmy, transmisje radiowe i telewizyjne oraz je utrzymywać i korzystać z nich⁴⁰. Media i ich prowadzenie domagają się ponadto odpowiedniego wykształcenia i specyficznej formacji księży, zakonników i świeckich⁴¹.

³³ Por. tamże, nr 5. Relacja mass mediów i prawdy jest następnie przywoływana w kontekście ósmego przykazania Bożego, por. *Katechizm Kościoła Katolickiego*, wyd. 2, Poznań 2002, nr 2493-2499.

³⁴ Por. *Inter mirifica*, nr 4-7.

³⁵ Por. tamże, nr 8. Por. też N. GONZÁLEZ GAITANO, *Opinione pubblica e Chiesa cattolica*, w: *Introduzione alla comunicazione istituzionale della Chiesa*, red. J. M la Porte, Roma 2009, s. 69-108.

³⁶ Por. *Inter mirifica*, nr 9-10.

³⁷ Por. tamże, nr 11.

³⁸ Por. tamże, nr 12.

³⁹ Por. tamże, nr 3, 13.

⁴⁰ Por. tamże, nr 14, 17.

⁴¹ Por. tamże, nr 15.

Nadzór nad działaniami medialnymi w diecezji należy do biskupów; także wskazane jest tworzenie odpowiednich struktur narodowych podporządkowanych biskupom oraz instytucji międzynarodowych, zależnych od Stolicy Apostolskiej⁴². Papieska Rada ds. Środków Społecznego Przekazu, w ramach całego Kościoła, czuwa nad duszpasterskim wykorzystaniem mediów oraz zajmuje stanowisko wobec zagadnień związanych z tą dziedziną⁴³. Od czasów soborowych ważną funkcję pełni coroczny *Dzień Środków Społecznego Przekazu*. Jego celem jest rozważenie różnych aspektów mediów w życiu Kościoła; także jest to okazja do modlitwy i zbierania ofiar na potrzeby mediów i instytucji katolickich⁴⁴. Treść dekretu stanowi całościowe ujęcie nauki Kościoła na temat wszystkich środków przekazu⁴⁵.

⁴² Por. tamże, nr 20-22.

⁴³ Por. tamże, nr 19. Historia tej instytucji sięga roku 1948, kiedy Pius XII utworzył ją 17 września, pod nazwą Papieska Komisja ds. Filmu Dydaktycznego i Religijnego. W 1952 r. nastąpiła zmiana nazwy na Papieską Komisję ds. Kinematografii. Kolejną zmianę wprowadził Jan XXIII, ustanawiając Papieską Komisję ds. Filmu, Radia i Telewizji. Papież Paweł VI 2 kwietnia 1964 r. motu proprio *In fructibus multis* modyfikuje nazwę i rozszerza działania już jako Papieskiej Komisji ds. Środków Społecznego Przekazu. Następnie Jan Paweł II w 1988 r. konstytucją apostolską Pastor Bonus przekształca Komisję w Papieską Radę ds. Środków Społecznego Przekazu. Historię instytucji, jej działań oraz osób pełniących różne w niej funkcje, por. *Note storiche e profilo del Pontificio Consiglio delle Comunicazioni Sociali*, http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/pccs/documents/rc_pc_pccs_pro_14101999_it.html (data dostępu: 14.11.2016); D. CORGNALI, Środki komunikacji społecznej, w: *Encyklopedia chrześcijaństwa. Historia i współczesność 2000 lat nadziei*, red. H. Witczyk, Kielce 2001, s. 702. Instytucje kościelne związane z mediami na poziomie diecezjalnym, narodowym, Stolicy Apostolskiej i międzynarodowych stowarzyszeń, por. S. MORDARSKI, *Media w działaniu*, dz. cyt., s. 97-140; J. DYDUCH, *Kościelna struktura duszpasterstwa przy pomocy środków społecznego przekazu*, *Notificiones e Curia Metropolitana Cracoviensi* 10-12 (1981), s. 252-258.

⁴⁴ Por. *Inter mirifica*, nr 18.

⁴⁵ Por. J. CHRAPEK, *Kościół wobec środków społecznego komunikowania*, dz. cyt., s. 238.

1.3. Nauczanie posoborowe

Kontynuacją nauczania Magisterium była opublikowana w 1971 r. instrukcja *Communio et progressio*⁴⁶. W dokumencie dokonano wykładni nauki Kościoła w tej dziedzinie. Pierwsze słowa dokumentu *zjednoczenie i postęp* wskazują na cel i główne założenia środków społecznego przekazu, które wywierają coraz większy wpływ na życie i sposób myślenia ludzi⁴⁷.

W pierwszej części instrukcji *Communio et progressio* (nr 6-18) podano założenia doktrynalne, tj. jak środki społecznego przekazu są postrzegane w perspektywie chrześcijańskiej. Wskazano na rolę i zadania mediów, wymianę informacji i możliwość jednoczenia ludzi. Dobrze użyte media mogą posłużyć planom Bożej Opatrzności. Autorzy dokumentu zachęcali, aby wszyscy ludzie dobrej woli współpracowali nad tym, by środki te służyły szukaniu prawdy i postępowi ludzkiemu⁴⁸. Wartość i znaczenie mediów zależy od sposobu ich użycia przez człowieka. Ocena mediów łączy się także z indywidualnym odniesieniem do osoby ludzkiej, jak i społecznym charakterem narzędzi przekazu⁴⁹. Pozytywny wkład środków przekazu w życie społeczne musi opierać się na szczerości, prawości i prawdzie⁵⁰.

Dalsza część instrukcji *Communio et progressio* (nr 19-100) ukazywała środki przekazu jako czynnik ludzkiego postępu. Wymiana

⁴⁶ Por. PONTIFICIUM CONSILII INSTRUMENTIS COMMUNICATIONIS SOCIALIS PRAEPOSITUM, *Instructio pastoralis Communio et progressio*, 23.05.1971, AAS 63 (1971), s. 593-656.

⁴⁷ Por. tamże, nr 1. Kościół, jako komunია osób czyni komunikację możliwą, por. *The Church and communication*, red. P. Granfield, Kansas City 1994.

⁴⁸ Por. *Communio et progressio*, nr 13.

⁴⁹ Por. tamże, nr 15.

⁵⁰ Por. tamże, nr 16-17. Por. też K. KLAUZA, *Teologiczne aspekty komunikowania społecznego*, *Chrześcijanin w Świecie* 22 (1992) nr 1, s. 153-161; J. SZYMIK, *Teologiczne podstawy rozumienia komunikacji*, *Ethos* 24 (1993), s. 36-43; N. BRAS, *Teologia komunikacji. Wytyczne do dialogu*, *Communio Międzynarodowy Przegląd Teologiczny* 6 (1995), s. 7-14; E. DUMONT, „U progu nowej ery”: *Kościół a wzajemne komunikowanie się*, w: tamże, s. 15-22; D. GRONOWSKI, J. M. LA PORTE, *La comunicazione agli occhi di un teologo*, w: *Introduzione alla comunicazione istituzionale della Chiesa*, red. J. M la Porte, Roma 2009, s. 41-66.

myśli za pośrednictwem środków przekazu m.in. zbliża ludzi do siebie. Obok różnorodnych korzyści, z mediami wiąże się również wielorakie problemy. W treści dokumentu odniesiono się do problemu oceny moralnej i ukazywania „zła” w przekazie medialnym⁵¹. Media współtworzą opinię publiczną, która bez wolności wyrażania myśli nie może się rozwijać⁵². Treść instrukcji *Communio et progressio* potwierdziła prawo do otrzymywania i udzielania informacji, tak ze względu na korzyść dla jednostki, jak i z racji dobra wspólnego⁵³. W przekazie informacji należy jednakże trzymać się ściśle prawdy⁵⁴. Obieg informacji nie jest absolutnie nieskrępowany. Ograniczają go: dobre imię jednostki i społeczeństwa, prawo do życia prywatnego, intymność rodziny czy grup osób, prawo do sekretu⁵⁵. Dalsza część dokumentu ukazywała relację pomiędzy środkami przekazu a wychowaniem, kulturą, rozrywką i reklamą. Powrócił też temat formacji odbiorców oraz osób pracujących w środkach społecznego przekazu⁵⁶.

W trzeciej części instrukcji *Communio et progressio* (nr 101-180) została omówiona działalność katolików w mediach. Praca w środkach komunikacji może mieć wymiar pracy zawodowej, ale także daje sposobność do pełnienia misji chrześcijańskiej w świecie⁵⁷. Katolicy, którzy są zapraszani do współpracy z mediami, mogą być postrzegani jako przedstawiciele Kościoła⁵⁸. Dlatego, zwłaszcza duchownym i osobom zakonnym, należy zapewnić odpowiednie przygotowanie do pracy w środkach przekazu⁵⁹. Użyteczność środków przekazu

⁵¹ Por. *Communio et progressio*, nr 22.

⁵² Por. tamże, nr 26.

⁵³ Por. tamże, nr 35. Respektowanie zasady dobra wspólnego wymaga m.in. obrony tradycyjnych wartości, por. K. SZYMAŃSKI, *Obrona wartości tradycyjnych w epoce światopoglądu telewizyjnego*, w: *Media i kultura*, red. A. Kobyliński, Płock 2002, s. 79-87.

⁵⁴ Por. *Communio et progressio*, nr 39.

⁵⁵ Por. tamże, nr 42.

⁵⁶ Por. tamże, nr 64-72.

⁵⁷ Por. tamże, nr 103.

⁵⁸ Por. tamże, nr 106.

⁵⁹ Por. tamże, nr 111.

występuje też w obrębie samego Kościoła. Umożliwiają one dialog w samym Kościele⁶⁰. Ważny jest także dyskurs pomiędzy Kościołem a światem, czemu również służą media⁶¹. Dzięki środkom przekazu można szerzyć Ewangelię.

W dalszej części instrukcji *Communio et progressio* następowały wskazania dla działalności katolików w zakresie poszczególnych mediów: publikacji, kina, radia i telewizji oraz teatru. Olbrzymi rozwój przekazu telewizyjnego dotyczy również przestrzeni religijnej. Transmisje z uroczystości religijnych służą pobożności wiernych i ich życiu duchowemu, są użyteczne zwłaszcza dla ludzi starszych i chorych oraz niosą posłannictwo ewangeliczne tam, gdzie Kościół jest jeszcze nieobecny⁶². Transmisje wymagają dobrego przygotowania: liturgicznego, homiletycznego i technicznego⁶³. Własne pozytywne znaczenie mają ponadto programy religijne typu informacyjnego lub w formie wykładów, pogadanek i dyskusji⁶⁴.

Autorzy dokumentu wskazali, że Lud Boży ma obowiązek korzystać z mediów i włączać je do dzieła głoszenia Ewangelii⁶⁵. Kościół zdawał sobie sprawę z konieczności zabrania głosu w odniesieniu do mediów, ofiarowywał swoją współpracę oraz przedstawił tenże dokument, jako głos w dyskusji⁶⁶.

Nauczanie Kościoła w zakresie tematyki medialnej kontynuował papież Paweł VI m.in. na spotkaniach z dziennikarzami. W wypowiedziach ukazywał swoje pozytywne nastawienie do mediów i ich pracowników⁶⁷. Nauczanie papieskie w tej dziedzinie częściowo zawierało się również w innych dokumentach. W liście apostolskim *Octogesima adveniens* Ojciec Święty zauważył pozytywne znaczenie środków przekazu, które także niosą niebezpieczeństwa. Dlatego władze

⁶⁰ Por. tamże, nr 116.

⁶¹ Por. tamże, nr 122-125.

⁶² Por. tamże, nr 150.

⁶³ Por. tamże, nr 151-152.

⁶⁴ Por. tamże, nr 153-157.

⁶⁵ Por. tamże, nr 181-182.

⁶⁶ Por. tamże, nr 186.

⁶⁷ Por. K. POKORNA-IGNATOWICZ, *Kościół w świecie mediów*, dz. cyt., s. 104-105.

państwowe winny podejmować działania, aby chronić podstawowe wartości osoby ludzkiej oraz społeczeństwa⁶⁸. Paweł VI opublikował też posynodalną adhortację *Evangelii nuntiandi*, w której podjął temat ewangelizacji we współczesnym świecie. Pierwszorzędne, tj. ustne głoszenie Ewangelii, należy dopełniać wykorzystaniem nowych narzędzi cywilizacji, więc także środków przekazu społecznego⁶⁹. Media zanoszą Ewangelię do milionów ludzi, jest to jak głoszenie orędzia „na dachach”; Kościół byłby wręcz winny przed Bogiem, gdyby nie użył tych narzędzi⁷⁰.

Nauczanie Kościoła łączy się także ze Światowymi Dniami Środków Społecznego Przekazu. Papieskie orędzia ogłaszane z tej okazji pogłębiają refleksję na tematy szczegółowe. Paweł VI pierwsze orędzie opublikował w 1967 r. i poświęcił je środkom komunikacji społecznej, jako ważnym elementom współczesnego życia⁷¹. Niektóre z orędzi w swojej treści – w całości lub w części – odnosiły się do problematyki telewizyjnej; wymienić tu można: *Prasa, kino, radio i telewizja w służbie postępu ludzkości* (1968) czy *Telewizja w rodzinie: kryteria właściwego wyboru programów* (1994).

Ciągle aktualne zainteresowanie Kościoła mediami nie wynika tylko z chęci ich duszpasterskiego wykorzystania, lecz także z tego powodu, że Kościół broni godności człowieka, który żyje w określonym środowisku społecznym⁷². Dalsze wątki nauczania Kościoła w odniesieniu do mediów przyniosła instrukcja *Aetatis novae* z 1992 r.⁷³

⁶⁸ Por. PAULUS VI, *Epistula apostolica Octogesima adveniens*, 14.05.1971, AAS 63 (1971), s. 401-441, nr 20.

⁶⁹ Por. tenże, *Adhortacja apostolska Evangelii nuntiandi*, 08.12.1975, Wrocław 2001, nr 42.

⁷⁰ Por. tamże, nr 45.

⁷¹ Zebranie orędzi papieskich do 2002 r., por. *Orędzia papieskie na Światowe Dni Komunikacji Społecznej 1967-2002*, red. M. Lis, Częstochowa 2002.

⁷² Por. J. CHRAPEK, *Kościół wobec środków społecznego komunikowania*, dz. cyt., s. 240; Z. GROCHOLEWSKI, *Rola mediów w Kościele katolickim*, w: *Media katolickie: szanse i zagrożenia*, red. K. Bieliński, Toruń 2010, s. 15.

⁷³ Por. Papieska Rada ds. Środków Społecznego Przekazu, *Instrukcja duszpasterska o przekazie społecznym Aetatis novae*, 22.02.1992, L'Osservatore Romano wyd. pol.

Środki społecznego przekazu coraz bardziej jednoczą ludzkość, przyczyniając się jakby do powstawania tzw. „światowej wioski” i stając się dla wielu ludzi „pierwszym areopagiem”⁷⁴. We współczesnym świecie stanowią one nową kościelną „ambonę”. W treści *Aetatis novae* zauważono ponadto, że ludzka wiedza o życiu i sposoby myślenia są w znacznym stopniu zdeterminowane wpływem mediów⁷⁵. „Potęga środków przekazu jest tak wielka, że wpływają one nie tylko na to, jak ludzie myślą, ale także o czym myślą”⁷⁶. Brak relacji z konkretnych wydarzeń, tzw. *cisza medialna* na określony temat, wypiera niejako istotne fakty i wydarzenia, zarazem przerysowując inne mniej ważne. Przykładowo na gruncie telewizji, odbiorcy mogą zakładać, że jeśli coś „nie zaistniało na ekranie” lub nie zostało zrelacjonowane, to prawdopodobnie się nie wydarzyło⁷⁷. Redagowanie każdego programu jest jakimś wyborem dokonywanym przez dziennikarzy; co oznacza, że nie przekazuje się samych faktów, zawsze jest to również decyzja, na podstawie której pewne wydarzenia są ukazywane, a inne nie.

Środki przekazu we współczesnym świecie służą całościowemu rozwojowi człowieka, w wymiarze kultury, ale także transcendencji

6 (1992), s. 50-49; A. LEPA, *Kościół w epoce mediów masowych. Instrukcja Aetatis novae – inspiracje i wskazania*, Chrześcijanin w Świecie 22 (1992) nr 1, s. 172-184.

⁷⁴ Por. *Aetatis novae*, nr 1; A. BACZYŃSKI, *Środki społecznego przekazu jako zadanie dla współczesnego duszpasterstwa*, *Analecta Cracoviensia* 32 (2000), s. 73-74.

⁷⁵ Por. *Aetatis novae*, nr 2.

⁷⁶ Tamże, nr 4. Część mediów ewoluuje w kierunku przekazu, który ma być łatwy i przyjemny oraz rozrywkowy w odbiorze, jaskrawym przykładem są „reality tv”, por. W. GODZIC, „*We are what we watch*”, czyli *telewizja rzeczywistości i jej nierealny widz*, *Znak* 10 (2004), s. 27-39. Por. też P. LIVERANI, *Mediacrazia, pastorale e nuova antropologia*, *Orientamenti Pastoralis* 6 (2009), s. 39-45.

⁷⁷ Por. P. HUELLE, *Teleportacja*, *Znak* 10 (2004), s. 44. O uwarunkowaniach pracy dziennikarzy, którzy przekazują informacje nt. Kościoła, por. N. GONZÁLEZ GAITANO, *Evangelizzare con i mass media?*, *Studi Cattolici* 45 (2001) nr 484, s. 404-412; K. CZUBA, *Katolickie podstawy etyki dziennikarskiej*, Toruń 2007, s. 186-222; D. CONTRERAS, *Alcuni aspetti dell’informazione religiosa nei mezzi di comunicazione*, w: *Parola di Dio e missione della Chiesa. Aspetti giuridici*, red. D. Cito, F. Puig, Milano 2009, s. 267-284.

i religii⁷⁸. Media służą: w dialogu Kościoła ze światem, całej ludzkiej wspólnocie i postępowi społecznemu, oraz nowej ewangelizacji⁷⁹. Treść instrukcji *Aetatis novae* nakreśliła główne zadania duszpasterskie w zakresie wykorzystania środków przekazu społecznego. Są nimi m.in. tworzenie i rozwijanie kościelnych mediów, formacja medialna, a zwłaszcza duszpasterzy, do pracy w dziedzinie mass mediów i duszpasterstwo osób pracujących w środkach przekazu⁸⁰. Nie chodzi tylko o techniczną stronę wykształcenia. Należy kształcić osoby z jednoczesnym odniesieniem do wiedzy teologicznej, filozoficznej czy historycznej; a zarazem formować osoby otwarte, pełne entuzjazmu, o silnych motywacjach duchowych⁸¹. Jedną z form realizacji postulatów dotyczących formacji medialnej duszpasterzy była Instrukcja Kongregacji Wychowania Katolickiego z 1986 r.⁸²

⁷⁸ Por. *Aetatis novae*, nr 7.

⁷⁹ Por. tamże, nr 8-11.

⁸⁰ Por. tamże, nr 17-19; A. BACZYŃSKI, Środki społecznego przekazu, dz. cyt., s. 74-86. Dodatek do instrukcji *Aetatis novae* zawierał zasadnicze punkty do planowania duszpasterskiego wykorzystania mediów; por. *Pastoral planning for social communications*, red. V. Sunderaj, Montreal 1998; o diecezjalnych planach wykorzystania mediów, A. A. ZUKOWSKI, *Shifting the paradigm: perspectives on diocesan pastoral communications planning in the United States*, w: tamże, s. 75-119; F. A. AMMENDOLIA, *L'animatore della comunicazione e della cultura: una risorsa nella prospettiva di una pastorale organica*, *Orientamenti Pastoralni* 6 (2009), s. 46-53. Por. też. G. M. NISSIM, *Wychowanie do mediów jako palące zadanie*, *Przegląd Powszechny*, nr specjalny 1 (1996), s. 102-117; A. LEPA, *Mass media w służbie Kościoła*, w: *Zadania nauczycielskie Kościoła wobec wyzwań XXI w.*, red. J. Krukowski, S. Fundowicz, M. Sitarz, Radom 2010, s. 153-164; P. DRZEWIECKI, *Edukacja medialna w Kościele*, w: *Media i Kościół. Polityka informacyjna Kościoła*, red. M. Przybyś, K. Marcyński, Warszawa 2011, s. 158-169.

⁸¹ Por. J. FOLEY, *The new media and evangelization*, *The Priest* 7 (2001), s. 12-13.

⁸² Por. KONGREGACJA WYCHOWANIA KATOLICKIEGO, *Wskazania dla formacji przyszłych kapłanów odnośnie do środków społecznego przekazu*, 19.03.1986, Watykan 1986; A. DOMASZK, *Formacja alumnów wyższych seminariów duchownych do korzystania ze środków społecznego przekazu w misji Kościoła*, *Prawo Kanoniczne* 51 (2008) nr 3-4, s. 91-106. Por. także E. GÓRECKI, *Prawo i obowiązek Kościoła do korzystania ze środków społecznego przekazu w przygotowaniu kandydatów do kapłaństwa*, w: *Przesłanie chrześcijańskie a mass media. Aspekty prawno-kanoniczne*.

Kościół wielokrotnie zauważał moralny wymiar przekazu medialnego, wyraźnym tego przykładem jest dokument Papieskiej Rady ds. Środków Przekazu z 2000 r. pt. *Etyka w środkach społecznego przekazu*.⁸³ Przypomniano w nim, że stosunek Kościoła do mediów jest pozytywny i przychylny. Środki przekazu są narzędziami czy instrumentami i to od ludzi zależy, jak się z nich korzysta⁸⁴. Wskazano następnie na pozytywne i negatywne oddziaływanie mediów w dziedzinach: ekonomii, polityki, kultury, oświaty i religii⁸⁵. Wymiar etyczny winien obejmować treść komunikatu, proces przekazu

Materiały spotkania wykładowców prawa kanonicznego (WSD oo. Redemptorystów, Tuchów, 7-8 kwietnia 1999 r.), red. A. Kaczor, Lublin 2000, s. 18-29; K. Pokorna-Ignatowicz, *Kościół w świecie mediów*, dz. cyt., s. 120-127; T. BIELIŃSKI, *Pokusy "medialnych ewangelizatorów"*, *Pastores* 42/1 (2009), s. 23-30. O formacji seminarialnej, która uczy posługiwania się środkami przekazu społecznego, por. KONGREGACJA WYCHOWANIA KATOLICKIEGO, *Wskazania dotyczące wychowawców w seminariach*, 04.12.1993, Città del Vaticano 1993, nr 39-42; JAN PAWEŁ II, *Posynodalna adhortacja apostołska Pastores gregis*, 16.10.2003, Kraków 2003, nr 30. Duszpasterską pomocą dla kapłanów mogą być swoiste poradniki, por. *Media, faith, and families. A parish ministry guide*, red. J. Roberto, New Rochelle 1992; *Media, faith, and families. A parent's guide to family viewing*, red. J. Roberto, New Rochelle 1992; K. KLAUZA, *Media w nowoczesnej parafii. Sugestie pastoralne stare i nowe*, Częstochowa 2003. Nauczanie Kościoła nt. środków przekazu zawarte jest także w dokumentach innych dykasterii Kurii Rzymskiej, por. KONGREGACJA NAUKI WIARY, *Dekret Ecclesiae pastorum*, 19.03.1975, w: *W trosce o pełnię wiary. Dokumenty Kongregacji Nauki Wiary 1966-1994*, Tarnów 1995, s. 90-93; tenże, *Instrukcja o niektórych aspektach wykorzystania środków społecznego przekazu w promowaniu nauki wiary*, 30.03.1992, w: tamże, s. 381-389.

⁸³ Por. PAPIESKA RADA DS. ŚRODKÓW SPOŁECZNEGO PRZEKAZU, *Etyka w środkach społecznego przekazu*, 04.06.2000, L'Osservatore Romano wyd. pol. 4 (2001), s. 48-56. Zagadnienia etyczne w dokumentach Magisterium, które mają odniesienie medialne, por. tenże, *Pornografia e violenza nei mass-media In anni recenti*, 07.05.1989, w: *Enchiridion Vaticanum* 11 (1988-1989), Bologna 1992, s. 1406-1416; tenże, *Etyka w reklamie*, L'Osservatore Romano wyd. pol. 11 (1997), s. 40-46; *Katechizm Kościoła Katolickiego*, nr 2523, 2525; JAN PAWEŁ II, *Adhortacja apostołska Ecclesia in Europa*, 28.06.2003, Kraków 2003, nr 63. Por. także: *Mass media and the moral imagination*, red. P. J. Rossi, P. A. Soukup, Kansas City 1994.

⁸⁴ Por. *Etyka w środkach społecznego przekazu*, nr 4.

⁸⁵ Por. tamże, nr 6-19.

oraz zagadnienia strukturalne i systemowe z nim związane. Główna zasada etyczna jest następująca: „ludzka osoba i społeczność są celem i miarą stosowania środków społecznego przekazu”⁸⁶. Media nie wymagają nowej etyki, lecz należy stosować ustalone zasady etyczne w nowych (medialnych) okolicznościach⁸⁷.

Jan Paweł II kontynuował myśl swoich poprzedników. Oprócz orędy na Światowe Dni Środków Społecznego Przekazu, należy zauważyć wiele innych wypowiedzi papieskich w formie okolicznościowych listów oraz przemówień, także podczas spotkań ze środowiskiem dziennikarzy, twórców i pracowników mass mediów⁸⁸. Środki przekazu pełnią rolę służebną, aby należycie funkcjonowały, muszą opierać się na prawie do informacji, na prawdzie i na „wewnętrznej wolności”⁸⁹. Papież jednocześnie domagał się prawdziwej i pełnej informacji podawanej przez media. Częsty też był temat wpływu treści przekazu na odbiorcę, np. w doniesieniu do zadań rodziny chrześcijańskiej we współczesnym świecie, papież ukazywał oddziaływanie mediów na rodzinę⁹⁰. Wraz z dobrym wpływem na rodziny, środki przekazu mogą niestety przynosić negatywny obraz świata. Problemem jest także fakt, że zwłaszcza w krajach uprzemysłowionych, rodziny zrzucają z siebie odpowiedzialność wychowawczą na rzecz np. telewizji i Internetu. Do tematyki duszpasterskiego wykorzystania

⁸⁶ Tamże, nr 21.

⁸⁷ Por. tamże, nr 28.

⁸⁸ Por. JAN PAWEŁ II, *Przemówienie*, 01.03.2002, L'Osservatore Romano wyd. pol. 6 (2002), s. 15-16; tenże, *Przesłanie*, 18.04.2002, w: tamże, s. 16-17; *Media i dziennikarstwo w nauczaniu Jana Pawła II*, red. A. Lewek, Warszawa 2008. Bibliograficzne zestawienie wypowiedzi Jana Pawła II na temat mediów i do świata mediów, por. A. LEWEK, *Podstawy edukacji medialnej i dziennikarskiej*, Warszawa 2003, s. 94-99. Por. też J. GÓRAL, *Jan Paweł II o środkach społecznego przekazu*, Ethos 8 (1989), s. 246-258; P. ZUCHNIEWICZ, *Jan Paweł II i media*, Pastores 42/1 (2009), s. 59-66.

⁸⁹ Por. K. POKORNA-IGNATOWICZ, *Kościół w świecie mediów*, dz. cyt., s. 127-131. Także sam Kościół powinien przekazywać mediom informację o sobie samym, swojej aktywności i wydarzeniach pastoralnych, por. N. GONZÁLEZ GAITANO, *Evangelizzare con i mass media?*, dz. cyt., s. 410-411.

⁹⁰ Por. JAN PAWEŁ II, *Adhortacja apostolska Familiaris consortio*, 22.11.1981, Wrocław 1994, nr 76.

środków przekazu Jan Paweł II nawiązał np. w adhortacji poświęconej katechezie z 1979 r. *Catechesi tradendae*⁹¹. Aby realizować swoje cele duszpasterskie, Kościół powinien posiadać własne środki przekazu oraz tworzyć programy religijne w publicznych czy prywatnych mediach. A jednocześnie powinien być przewodnikiem duchowym dla środowisk mass mediów⁹². W zwieńczeniu swego pontyfikatu, Jan Paweł II wystosował list pt. *Szybki rozwój*, w którym przywołał główne wyzwania, jakie niosą dla Kościoła środki przekazu⁹³. Między innymi chodzi o ich ewangeliczne rozeznanie oraz włączenie w działalność misyjną Kościoła, inkluzję mediów w programy duszpasterskie, formację i współuczestnictwo wiernych.

Wypowiedzi Magisterium nie prowadzą do wniosku, że chodzi tylko o zwielokrotnienie ilości programów chrześcijańskich, liczby nakładów prasowych, redakcji, posiadanych stacji nadawczych, drukarni itd., ale o ewangelizację samej współczesnej kultury. „Nie wystarczy zatem używać ich do szerzenia orędzia chrześcijańskiego i Magisterium Kościoła, ale trzeba włączyć samo orędzie w tę *nową kulturę*, stworzoną przez nowoczesne środki przekazu. Jest to problem złożony, gdyż kultura ta rodzi się bardziej jeszcze aniżeli z przekazywanych treści, z samego faktu, że istnieją nowe sposoby przekazu z nowymi językami, nowymi technikami, nowymi postawami psychologicznymi”⁹⁴. Jan Paweł II otwierał się na środowiska osób

⁹¹ Por. tenże, *Adhortacja apostolska Catechesi tradendae*, 16.10.1979, Warszawa 1980, nr 46.

⁹² Por. K. POKORNA-IGNATOWICZ, *Kościół w świecie mediów*, dz. cyt., s. 135-136. Niektóre opracowania ukazujące relację Jana Pawła II do mediów, por.: C. DRAŹEK, *Ewangelizacja przez media w nauczaniu Jana Pawła II*, L'Osservatore Romano wyd. pol. 9-10 (2006), s. 52-53; I. CELARY, *Dzieło nowej ewangelizacji w ujęciu papieża Jana Pawła II*, *Studia Pastoralne* 2 (2006), s. 182-192.

⁹³ Por. JAN PAWEŁ II, *List apostolski Szybki rozwój*, 24.01.2005, L'Osservatore Romano wyd. pol. 7-8 (2005), s. 35-39.

⁹⁴ JAN PAWEŁ II, *Encyklika Redemptoris missio*, 07.12.1990, Poznań 1991, nr 37; por. tenże, *Adhortacja apostolska Christifideles laici*, 30.12.1988, Wrocław 1990, nr 44; KONGREGACJA DS. DUCHOWIEŃSTWA, *Dyrektorium o posłudze i życiu kapłanów*, 31.01.1994, Watykan 1994, nr 46; D. CORGNALI, *Środki komunikacji społecznej*, dz. cyt., s. 703. Media są wyzwaniem dla współczesnego Kościoła: „nie chodzi

pracujących w mediach i głosił im Ewangelię. Czynił to przez bezpośrednie spotkania, np. spontaniczne konferencje prasowe na pokładzie samolotu, czy będąc do dyspozycji mediów, gdy przekazywały same tylko gesty (modlitwa pod tzw. murem płaczu w Jerozolimie lub po wydarzeniach z 11 września 2001 r. itd.)⁹⁵. Za czasów Jana Pawła II rozwinął się Internet. Jest to najnowsze narzędzie komunikacji i najbardziej popularne. Zarazem skupia w sobie dotychczasowe środki komunikacji. Zagadnienie Internetu zostało dostrzeżone w dokumentach kościelnych⁹⁶.

W kolejnych pontyfikatach również odnotowujemy liczne odniesienia do mediów. Orędzia na Światowe Dni Środków Społecznego

o to, jak wykorzystać je w kaznodziejstwie czy katechezie od strony formalnej, a raczej o to, jak należy organizować od strony językowej przekaz kaznodziejski, katechetyczny, by był zrozumiały dla pokolenia, które wyrasta w symbiozie z elektronicznymi technikami komunikowania, przyswajając sobie ich język, symbolikę i wszystkie cechy”, J. CHRAPEK, *Współczesne techniki komunikowania nowym wyzwaniem dla Kościoła*, w: *Kościół a środki społecznego przekazu*, red. J. Chrapek, Warszawa 1990, s. 19. Aby skuteczniej głosić Ewangelię, należy uczyć się języka mediów. Tak jak św. Paweł w Atenach, czy św. Tomasz z Akwinu, który zastosował język pojęć Arystotelesa do teologii, por. „*Współczesne areopagi*”. *Wykorzystanie mediów w dziele nowej ewangelizacji (dyskusja panelowa)*, w: *Media i kultura*, red. A. Kobyliński, Płock 2002, s. 95. Por. też M. AJASSA, *Il mondo della comunicazione sociale e la nuova evangelizzazione*, *Euntes Docete* 44 (1991) nr 2, s. 313-323; *Media, culture and catholicism*, red. P.A. Soukup, Kansas City 1996; F. MAZZA, *La Chiesa e le nuove tecnologie: un incontro possibile*, dz. cyt., s. 72-76; R. SHAW, *Can the media be used for evangelization?*, *Homiletic & Pastoral Review* 103 (2003) nr 6, s. 8-15.

⁹⁵ Por. F. LOMBARDI, *Jan Paweł II i media*, *L'Osservatore Romano* wyd. pol. 9 (2003), s. 37-39. Symboliczne gesty Jana Pawła II miały znaczenie medialne i zbliżały ludzi do siebie, por. *Bóg w globalnej wiosce. Arcybiskup John Patrick Foley w rozmowie z Ulrichem Bobingerem*, tłum. M. Rodkiewicz, Kraków 2002, s. 105. Należy dodać, że obok zasadniczej funkcji ewangelizacyjnej media służą w misji dyplomatycznej Stolicy Apostolskiej, w krzewieniu pokoju i promocji praw ludzkich, por. A. SCASSO, *La Chiesa e gli strumenti di comunicazione sociale*, dz. cyt., s. 131-134.

⁹⁶ Por. PAPIESKA RADA DS. ŚRODKÓW SPOŁECZNEGO PRZEKAZU, *Kościół a Internet*, 22.02.2002, w: *Wiadomości KAI* (10.03.2002), s. 31-35; Tenże, *Etyka w Internecie*, 22.02.2002, w: *Wiadomości KAI* (17.03.2002), s. 31-35; A. DOMASZK, *Możliwości zastosowania Internetu w misji Kościoła. Studium kanoniczno-teologiczne*, Kraków 2013.

Przekazu i inne wypowiedzi Benedykta XVI i Franciszka m.in. do Papieskiej Rady ds. Środków Społecznego Przekazu są tu przykładami. Choćby wypowiedź Benedykta XVI z 2006 r., że praca w środkach przekazu „jest zarówno bezpośrednią formą ewangelizacji, jak i wkładem w krzewienie wszystkiego, co prawdziwe i dobre dla każdej ludzkiej społeczności”⁹⁷. Apostolstwo na płaszczyźnie mediów winno łączyć się ponadto ze świadectwem życia chrześcijańskiego; jest ono ponadto wprowadzaniem głosu i argumentów Chrystusa na forum społecznego przekazu, a także budowaniem mostów porozumienia pomiędzy Kościołem a opinią publiczną⁹⁸. Myśli nt. zadań mediów i ich wpływu na współczesne życie są także obecne w encyklice papieża Benedykta z 2009 r. o miłosierdziu⁹⁹. Ponadto główne linie nauczania kościelnego o mediach pojawiają się m.in. w spotkaniach z poszczególnymi episkopatami, przy okazji ich wizyty „*ad limina*”. Wszystkie środki społecznego przekazu stanowią cenne narzędzie ewangelizacji, a biskupi są zachęceni do podejmowania życzliwego kontaktu z pracownikami mediów¹⁰⁰.

Papież Franciszek szczególnie podkreśla myśl o Kościele, który powinien być ubogim i służyć najbiedniejszym, co wypowiedział na jednym z pierwszych spotkań z dziennikarzami¹⁰¹. Biorąc pod uwagę aktualny kontekst komunikacji, rozwój mediów cyfrowych i ich konwergencję oraz integrację, tenże papież dokonał reorganizacji struktur Stolicy Apostolskiej i 27 czerwca 2015 r. ustanowił

⁹⁷ BENEDYKT XVI, *Krzewić prawdę i umacniać pokój, Przemówienie do uczestników zgromadzenia plenarnego Papieskiej Rady ds. Środków Społecznego Przekazu*, 17.03.2006, L'Osservatore Romano wyd. pol. 6-7 (2006), s. 57.

⁹⁸ Por. tenże, *Apostolstwo przez środki społecznego przekazu, Przemówienie*, 02.06.2006, L'Osservatore Romano wyd. pol. 9-10 (2006), s. 39.

⁹⁹ Por. tenże, *Encyklika Caritas in veritate*, 29.06.2009, Kraków 2009, nr 73.

¹⁰⁰ Por. *Benedykt XVI do biskupów polskich. Przemówienia wygłoszone z okazji wizyty ad limina apostolorum w roku 2005*, Poznań 2005, 26.11.2005, s. 11-13.

¹⁰¹ Por. FRANCISZEK, *Przemówienie do dziennikarzy Kościół ubogi i dla ubogich*, 16.03.2013, L'Osservatore Romano wyd. pol. 5(2013), s. 12-13.

Sekretariat ds. Komunikacji, w skład którego wchodzi również Telewizja Watykańska¹⁰².

2. Nauczanie Kościoła w Polsce

Środki przekazu mają także swój lokalny, regionalny lub narodowy wymiar oddziaływania. Należy więc zauważyć i uwzględnić dokumenty Kościołów partykularnych. Konferencja Episkopatu Polski przy okazji corocznych dni środków przekazu publikowała listy z tej okazji¹⁰³. Nawiązania do mediów zawierają m.in. wypowiedzi II Synodu Plenarnego w Polsce. Media katolickie, takie jak: prasa, wydawnictwa, radio, telewizja, czy redakcja programów katolickich, odgrywają coraz większą rolę odgrywają w dziele ewangelizacji¹⁰⁴. W nauczaniu Synodu zauważono zarazem negatywne oddziaływanie mediów na rodzinę i jej wzorzec, gdy np. bardziej lansują one model człowieka sukcesu, niż osoby oddane życiu rodzinnemu¹⁰⁵. Ponadto część mediów promuje przemoc, brutalność, negatywne wzorce osobowe oraz koncepcje przeciwne życiu rodzinnemu, nierozzerwalności małżeństwa i poszanowaniu życia ludzkiego¹⁰⁶. W jednym z doku-

¹⁰² Por. FRANCISZEK, Motu proprio *L'attuale contesto comunicativo*, 27.06.2015, http://w2.vatican.va/content/francesco/it/motu_proprio/documents/papa-francesco-motu-proprio_20150627_segreteria-comunicazione.html; tenże, *Statuto della Segreteria per la Comunicazione*, 06.09.2016, http://w2.vatican.va/content/francesco/it/motu_proprio/documents/papa-francesco_20160906_statuto-segreteria-comunicazione.html (data dostępu: 28.10.2016). Centro Televisivo Vaticano istnieje od 1983 r., więcej informacji por. http://www.vatican.va/news_services/television/index_it.htm (data dostępu: 31.10.2016).

¹⁰³ Por. J. BALICKI, Środki społecznego przekazu w świetle nauki Episkopatu Polski, w: Kościół a środki społecznego przekazu, red. J. Chrapek, Warszawa 1990, s. 54-69; A. LEWEK, *Podstawy edukacji medialnej i dziennikarskiej*, dz. cyt., s. 160-181; C. M. MARTINI, *Rozmowy z moim telewizorem. Spotkania Kościoła ze światem mass mediów*, tłum. W. Pawłowski, Kraków 1998.

¹⁰⁴ Por. *Potrzeba i zadania nowej ewangelizacji na przełomie II i III tysiąclecia chrześcijaństwa*, w: II Polski Synod Plenarny (1991-1999), Poznań 2001, nr 36.

¹⁰⁵ Por. *Powołanie do życia w małżeństwie i rodzinie*, w: II Polski Synod Plenarny, dz. cyt., nr 19.

¹⁰⁶ Por. tamże, nr 24.

mentów II Polskiego Synodu Plenarnego – *Ewangelizacja kultury i środków społecznego przekazu*¹⁰⁷ – przywołano nauczanie Kościoła i zauważono wpływ przemian ustrojowych w Polsce (po 1989 r.) na katolicką obecność w mass mediach oraz wskazano na zadania kościelne, również w przestrzeni świeckich środków przekazu. Wyszczególniono tam ponadto, że podstawowym celem działania mediów jest służba ludziom poprzez ukazywanie *blasku prawdy* oraz dobra i piękna, co polega m.in. na rzetelnym i obiektywnym przekazywaniu informacji oraz unikaniu manipulacji¹⁰⁸. Oddziaływanie mediów przekracza granice państw, tworząc jakby „sieć” medialną; ten fakt również przynosi pozytywne i negatywne konsekwencje¹⁰⁹.

Część przywołanego dokumentu synodalnego wskazuje na zadania Kościoła. W odniesieniu do świeckich środków społecznego przekazu podkreślono potrzebę kierowania się prawdą. „Synod przypomina również siłom politycznym, że prawo Kościoła do uczestnictwa w społecznym przekazie nie jest niczyją łaską czy koncesją, ale zawiera się w prawie do wolności religijnej, której nie można ograniczać do wolności kultu”¹¹⁰. Ci, którzy są odpowiedzialni za media, są też wezwani do działania zgodnego z wymogami sumienia oraz przestrzegania etyki dziennikarskiej¹¹¹. Przypomniano ponadto

¹⁰⁷ Por. *Ewangelizacja kultury i środków społecznego przekazu*, w: II Polski Synod Plenarny, dz. cyt., nr 1-90.

¹⁰⁸ Por. tamże, nr 19.

¹⁰⁹ Por. tamże, nr 21.

¹¹⁰ Tamże, nr 76.

¹¹¹ Por. tamże, nr 77-78. Obraz Kościoła w polskiej sytuacji medialnej, por. *Okrągły stół: Mass media – opinia, wolność, prawda*, w: XVIII Międzynarodowy Kongres Rodziny, Warszawa 14-17 kwietnia 1994, Warszawa 1994, s. 417-433; J. NAGÓRNY, *Obraz Kościoła w środkach komunikacji społecznej*, w: *Przesłanie chrześcijańskie a mass media. Aspekty prawno-kanoniczne. Materiały spotkania wykładowców prawa kanonicznego (WSD oo. Redemptorystów, Tuchów, 7-8 kwietnia 1999 r.)*, red. A. Kaczor, Lublin 2000, s. 31-45; K. CZUBA, *Prawo do rzetelnej informacji a obraz Kościoła w Polsce*, w: tamże, s. 47-50; H. KARP, *Na granicy pierwszego i drugiego obiegu. Znaczenie i obecność informacji religijnej w mediach w Polsce po roku 1989*, w: *Media w wychowaniu chrześcijańskim*, red. D. Bis, A. Rynio, Lublin 2010, s. 293-302; *Raport o stanie wiary w Polsce. Przewodniczący Konferencji Episkopatu*

o konieczności wychowania do właściwego i dojrzałego korzystania ze środków przekazu, zwłaszcza dotyczy to dzieci i młodzieży, m.in. w ich wychowaniu szkolnym¹¹². Część zapisów synodalnych dotyczy bezpośrednio mediów katolickich. Publiczna dyskusja nad tą grupą środków przekazu powinna zarazem ukazywać materialną odpowiedzialność wiernych za utrzymanie narzędzi przekazu¹¹³. Ważne zadania pełnią także rozgłośnie katolickie, które w zsekularyzowanym świecie stawiają podstawowe pytania egzystencjalne, poruszają sumienia i przedstawiają nauczanie kościelne¹¹⁴.

W dalszej kolejności – w lokalnym kontekście medialnym – należy wskazać na instrukcję z 2005 r. opracowaną przez Konferencję Episkopatu Polski. W dokumencie podjęto problematykę występowania duchownych oraz osób zakonnych w audycjach radiowych i telewizyjnych¹¹⁵. Tematykę telewizyjną podjęto tam w kilku odniesieniach. W tym miejscu należy przywołać, że troska o katolickie programy w publicznych oraz komercyjnych stacjach telewizyjnych należy przede wszystkim do Konferencji Episkopatu Polski i biskupów

Polski Arcybiskup Józef Michalik w rozmowie z Grzegorzem Górnym i Tomaszem Terlikowskim, Radom 2011, s. 121-136.

¹¹² Por. *Ewangelizacja kultury i środków społecznego przekazu*, dok. cyt., nr 79-82. Por. też M. BRAUN-GAŁKOWSKA, *Wykorzystanie środków masowego przekazu w procesie wychowania rodzinnego*, w: *Wychowanie w rodzinie chrześcijańskiej*, red. F. Adamski, Kraków 1982, s. 460-472; Z. GRZEGORSKI, *Dialog rodzinny – formacja i korektura wpływu masowego przekazu*, w: tamże, s. 473-512; M. RUSIECKI, *Wychowanie do odbioru mass mediów*, w: *Media w wychowaniu chrześcijańskim*, red. D. Bis, A. Rynio, Lublin 2010, s. 107-132; M. ŁOBACZ, *Telewizja szanse i zagrożenia wychowawcze*, Tychy 2007.

¹¹³ Por. *Ewangelizacja kultury i środków społecznego przekazu*, dok. cyt., nr 84-85.

¹¹⁴ Por. tamże, nr 88.

¹¹⁵ Por. KONFERENCJA EPISKOPATU POLSKI, *Normy dotyczące występowania duchownych i osób zakonnych oraz przekazywania nauki chrześcijańskiej w audycjach radiowych i telewizyjnych*, 09.03.2005, Akta Konferencji Episkopatu Polski 10/1 (2005), s. 74-76 (dalej Instrukcja KEP 2005); J. ADAMCZYK, *Uwagi na temat „Norm Konferencji Episkopatu Polski dotyczących występowania duchownych i osób zakonnych oraz przekazywania nauki chrześcijańskiej w audycjach radiowych i telewizyjnych”*, *Prawo Kanoniczne* 51 (2008) nr 1-2, s. 139-161; R. SOBAŃSKI, *Kanoniczne zasady obecności duchownych w mediach*, *Pastores* 42/1 (2009), s. 109-118.

diecezjalnych¹¹⁶. Założenie kościelnej stacji telewizyjnej uzależnione jest od zezwolenia zainteresowanego biskupa diecezjalnego lub – gdy chodzi o zasięg ponaddiecezjalny – Konferencji Episkopatu Polski, z zachowaniem odnośnych przepisów prawa kanonicznego i państwowego¹¹⁷. Także użycie przymiotnika „katolicka” w nazwie stacji wymaga zgody władzy kościelnej¹¹⁸.

Lokalny wymiar nauczania posiadają następnie orędzia, które kieruje do wiernych Rada ds. Środków Społecznego Przekazu, istniejąca przy Konferencji Episkopatu Polski. Są one ogłaszane m.in. w związku z Dniem Środków Społecznego Przekazu. W Polsce jest on obchodzony w trzecią niedzielę września¹¹⁹. W strukturach Konferencji Episkopatu Polski występuje m.in. Zespół Programowy ds. Telewizyjnych Transmisji Mszy Świętych. Bieżące zagadnienia i problemy również są podejmowane w wypowiedziach członków Konferencji Episkopatu Polski. Jeszcze innym wyrazem nauczania na temat środków przekazu są dokumenty synodalne poszczególnych

¹¹⁶ Por. Instrukcja KEP 2005, nr 2. 4. „Emitowanie programów kościelnych lub katolickich w mediach publicznych dokonuje się w oparciu o porozumienie między Konferencją Episkopatu Polski a jednostkami publicznej radiofonii i telewizji. Jeśli rozgłośnia radiowa lub stacja telewizyjna ma charakter lokalny, sprawy związane z nadawaniem programów katolickich należą do kompetencji biskupa diecezjalnego”, tamże, nr 6. „Emitowanie programów kościelnych lub katolickich w mediach prywatnych dokonuje się w oparciu o odrębne umowy zawarte między kompetentną władzą kościelną a poszczególnymi rozgłośniami radiowymi lub stacjami telewizyjnymi”, tamże, nr 7.

¹¹⁷ Por. tamże, nr 3.

¹¹⁸ Por. tamże, nr 5; „Wszyscy wierni, którzy uczestniczą w misji Kościoła, mają prawo, by przez własne inicjatywy, każdy zgodnie ze swoim stanem i pozycją, popierali lub podtrzymywali apostołską działalność. Żadna jednak inicjatywa nie może sobie przypisywać miana katolickiej, jeśli nie otrzyma zgody kompetentnej władzy kościelnej”, KPK 1983, kan. 216.

¹¹⁹ „Dzień Środków Społecznego Przekazu, obchodzony w Polsce w trzecią niedzielę września, powinien być wykorzystany do promocji katolickiej prasy i książki, a także diecezjalnej rozgłośni radiowej”, *Ewangelizacja kultury i środków społecznego przekazu*, dok. cyt., nr 85.

diecezji¹²⁰. Zagadnienia mass mediów i ich duszpasterskiego wykorzystania podejmują również instytuty życia konsekrowanego oraz stowarzyszenia życia apostołskiego, tak w swoich fundamentalnych kodeksach, jak i w opracowaniach np. prowincji zakonnych.

Analogiczne dokumenty, programy i plany duszpasterskie dotyczące przestrzeni środków społecznego przekazu ogłaszały także inne Konferencje Episkopatów. Przykładowo, w Stanach Zjednoczonych Ameryki odpowiednie dokumenty były publikowane w 1997 r. (*Pastoral Plan for Church Communication*) i 2000 r. (*Protocol for Catholic Media Programming and Media Outlets*)¹²¹. Z kolei Konferencja Episkopatu Włoch wydała w 2004 dyrektorium nt. mass mediów (*Comunicazione e missione – Direttorio sulle comunicazioni sociali nella missione della Chiesa*)¹²².

3. Wnioski

Przegląd historii i nauczania Magisterium wskazuje na przejście jakie się dokonało: od początkowego dystansu wobec nowych narzędzi komunikacji, a nawet częściowego ich napiętnowania, do pozytywnego zaakceptowania. Nawet więcej do twórczego włączenia w myśl kościelną oraz zastosowania form komunikacji do misji ewangelizacyjnej.

Powstanie kolejnych środków przekazywania myśli stopniowo dzielił coraz mniejszy dystans od wypowiedzi Magisterium Kościoła. Dość szybko następowało zauważenie nowych form komunikowania i ich włączenie zarazem w praktykę duszpasterską. Przykładowo

¹²⁰ Przykładowo: IV Synod Archidiecezji Warszawskiej, Warszawa 2003, statuty 496-507, s. 105-107.

¹²¹ Por. UNITED STATES CATHOLIC CONFERENCE, *Pastoral Plan for Church Communication (1997)*, <http://old.usccb.org/comm/PastoralPlanFinal.pdf> (data dostępu: 29.05.2012); tenże, *Protocol for Catholic Media Programming and Media Outlets*, 01.08.2000, <http://www.usccb.org/about/communications/protocol-for-catholic-media-programming-and-media-outlets.cfm> (data dostępu: 14.11.2016).

¹²² Por. CONFERENZA EPISCOPALE ITALIANA, *Comunicazione e missione. Direttorio sulle comunicazioni sociali nella missione della Chiesa (2004)*, 18.06.2004, Città del Vaticano 2004.

w przypadku telewizji, pierwsze programy zaczęto nadawać w 1928 r., a kilkanaście lat później w 1945 r. już zaistniało katolickie Międzynarodowe Biuro dla spraw Radia i Telewizji.

W nauczaniu kościelnym podawano myśli ogólne dla mediów, ale również i niekiedy wskazania szczegółowe. Między innymi doceniono potrzebę transmisji z uroczystości religijnych, które służą pobożności wiernych i ich życiu duchowemu, zwłaszcza ludziom starszym i chorym oraz niosą posłannictwo ewangeliczne tam, gdzie Kościół jest jeszcze nieobecny. Transmisje telewizyjne wymagają jednakże dobrego przygotowania: liturgicznego, homiletycznego i technicznego.

Duszpasterskie zastosowanie mass mediów, więc i telewizji, w konsekwencji prowadzi do wykorzystania możliwości oddziaływania poprzez stacje publiczne lub prywatne, a także przez własne katolickie telewizje. Istotną zmianą w posoborowej praktyce kościelnej jest włączanie środków komunikacji do programów duszpasterskich. Nauczaniu Kościoła powszechnego towarzyszą jednocześnie wypowiedzi oraz dokumenty w ramach Kościołów partykularnych, które są lepiej dopasowane do lokalnego kontekstu eklezjalnego oraz medialnego.

W podsumowaniu nauczania kościelnego należy też stwierdzić, że chodzi w nim nie tyle o stanowienie wiążących ścisłych norm, ile raczej o wskazywanie kierunku i towarzyszenie ludziom oraz środowiskom. Choć nauczanie kościelne nie podejmuje bezpośrednio wątku rozwoju telewizji internetowych, to należy myśl Magisterium także zastosować do nowych form tworzenia i przekazu telewizyjnego, w tym także do katolickich nadawców w Internecie.

The Catholic internet television in thought theological of the Church

The article analyzed the Magisterium of the Catholic Church concerning means of communication, with a special focus on television. Subsequently, the Church teaching on the mass media in Poland was discussed, with a special reference to television. The discussion offered in this article constitutes the basis for the next part of the study which will examine the canonical norms related to television.

The review of history and teaching of the Magisterium shows the particular transition: from initial aloofness towards new tools of communication, to positive acceptance. The Church was quite fast in recognizing television and using it in evangelization practice.

Consequently, the pastoral application of television leads to using the influence of public and private stations as well as own Catholic television. A significant change in the post-Conciliar Church practice was including means of communication in pastoral programmers. The teaching of the Church is accompanied with statements and documents of particular Churches which are better adjusted to local ecclesiastic and media contexts.

To sum up the teaching of the Church, one should say that it is not so much about establishing binding and strict norms as it is showing the direction and accompanying people and environments. Although the teaching of the Church does not discuss the thread of internet television development directly, this should be also referred to new forms of creating television transmission, including Catholic Internet viewers.

SŁOWA KLUCZOWE: Magisterium; nauczanie Kościoła; telewizja; narzędzia komunikacji

KEY WORDS: Magisterium; the Church-teaching; the television; tools of the communication

NOTA O AUTORZE:

KS. DR HAB. ARKADIUSZ DOMASZK SDB, PROF. UKSW – absolwent Uniwersytetu Kard. Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, profesor nadzwyczajny na Wydziale Prawa Kanonicznego UKSW w Warszawie, wykładowca w Wyższym Seminarium Duchownym SDB w Krakowie. Zainteresowania naukowe: prawo o posłudze nauczania, mass media a prawo kanoniczne, dobra doczesne Kościoła, prawo wyznaniowe i prawo zakonne.